

Stadsduiven serieuze overlastveroorzakers

Vredessymbool & plaagvogel

Stadsduiven (*Columba livia domestica* L.) leven gemiddeld zes jaar. Bij voldoende voedsel en rust brengen ze vijf keer per jaar twee jongen groot: dat zijn er dus tien. Voeg daarbij de jongen die in het vroege voorjaar worden geboren en zich datzelfde jaar alweer vermenigvuldigen (2 x 3 legsels x 2 eieren) dat zijn twaalf exemplaren. Om kort te gaan: twee gezonde stadsduiven in januari zorgen voor minimaal 22 stadsduiven in december van datzelfde jaar.

Stedelijke gebieden herbergen een groot aantal duiven. Het gaat om verwilderde duiven die afstammen van de rotsduif (*Columba livia* L.) De vroegste gegevens gaan terug tot

3000 v Chr. Romeinen zijn vermoedelijk verantwoordelijk voor de komst naar de Noordelijke landen. Ook zijn er afstammelingen van in de Tweede Wereldoorlog losgelaten postduiven en nakomelingen van niet op het hok teruggekeerde zogenaamde 'wedvluchtduiven'.

Deze verwilderde duiven kunnen binnen één jaar vele nesten jongen groot brengen, waarbij de overlevingskansen van de jongen vrij hoog zijn. De stad biedt immers ontelbare, zeer goede - voor de mens vaak onbereikbare - nestelgelegenheden en een overvloed aan voedsel. Dit voedsel is beschikbaar omdat veel stadsbewoners hun etenswaren/-resten op openbaar terrein gooien en een fors aantal duivenliefhebbers deze vredessymbolen regelmatig voedert. Enerzijds richten duiven zeer veel schade aan (één duif produceert circa 14 kilo (nat gewicht) uitwerpselen per jaar!) en zijn zij soms een gevaar voor de hygiëne, anderzijds hebben zij voor veel stadsbewoners een belangrijke sociale functie.

Leefwijze

- typische cultuurvolger met een enorm aanpassingsvermogen
- voortplanting gaat het hele jaar door, met uitzondering van strenge vorstperiodes: legtijd eieren voornamelijk maart t/m september
- voedsel bestaat uit zaden, jonge scheuten van planten en struiken en vooral tafelafval in de vorm van brood en aardappelen
- nestelen overal waar een harde ondergrond te vinden is, zoals vensterbanken, zolders, verandakasten, balkons, e.d.
- elke groep duiven heeft doorgaans een eigen territorium, dat echter niet tegen indringers wordt verdedigd. Dit territorium heeft meestal een middellijn van minder dan 1000 meter
- paarvorming meestal tot de dood van één van beide partners

Ontwikkeling

- meerdere (max. 8) keren per jaar 2 witte eieren in een slordig nest
- eieren komen uit 17 dagen na het leggen van het tweede ei
- jongen vliegen na 28 dagen uit
- geslachtsrijp op een leeftijd van ca. 5 maanden
- vermoedelijke maximale leeftijd 20 jaar
- door gebrek aan natuurlijke vijanden en het voederen door mensen een forse toename

Stadsduiven kunnen overlast veroorzaken door:

Uitwerpselen

Als er op één plaats veel duiven aanwezig zijn, kun je die overlast door uitwerpselen goed waarnemen. Soms kan één enkele duif al voor veel overlast zorgen. Bijvoorbeeld als hij slaapt boven een trapleuning, de ingang van een woning of een bedrijf waar voedingsmiddelen worden verwerkt. De uitwerpselen kunnen dan naar binnen worden gelopen. Iedere duif produceert ongeveer 14 kilo mest in een jaar en duiven slapen vrijwel altijd op dezelfde plek. Het produceren van uitwerpselen gaat verdeeld over een etmaal continu door, ook tijdens de slaap.

Schade aan gebouwen en monumenten

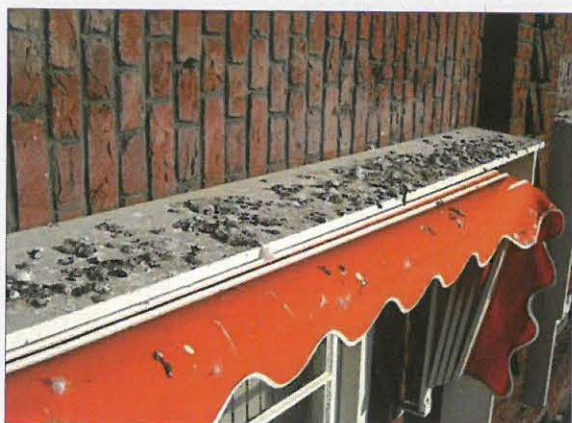
De uitwerpselen zorgen niet alleen voor stankoverlast, ook de ondergrond wordt aangetast, kalkzandsteen lost op door de zuren die in de uitwerpselen zitten en lak en verflagen worden aangetast.

Het overbrengen van ziektes

Veel duiven zijn dragers van de bacterie *Chlamydia psittaci*. Deze bacterie veroorzaakt de ziekte ornithosis. Ornithosis gaat gepaard met koorts en zware hoofdpijn en wordt vaak voor een griep aangezien. Men krijgt een pijnlijke keel, gaat veel hoesten en krijgt spierpijn. Het verloop kan tot diepe slaap en depressies leiden. De ziekte werd voor het eerst waargenomen eind 19e eeuw en werd in verband gebracht met papegaaiachtigen, zoals papegaaien en zangparkieten. De ziekte stond toen bekend als papegaaizenziekte of ook wel psittacosis. Dertig jaar later brak een ziekte uit die ook met andere vogelsoorten in verband gebracht werd. Vanaf dat moment werd deze ziekte drager ornithosis genoemd. In 1941 werd de ziekte voor het eerst bij duiven waargenomen. Natuurlijk is ornithosis slechts één voorbeeld van de ziekten die door duiven en andere vogels

overgebracht kunnen worden. Vele andere bacteriën, virussen, schimmels, protozoën (éencellige, dierlijke parasieten) en rickettsiae (micro-organismen met bacterie- en viruseigenschappen) zijn verantwoordelijk voor het veroorzaken van allergische reacties en infectieziekten bij mensen. Een grote groep teken en mijten, die duiven bij zich dragen, kunnen bijvoorbeeld vlekkenkoorts overbrengen dat veroorzaakt wordt door sommige rickettsiae. Onderzoeken hebben aangetoond dat bepaalde bacteriesoorten zoals *Salmonella*, *Listeria* en *Escherichia coli* gevonden in vogeluitwerpselen acute maag- en darminfecties kunnen veroorzaken. Protozoën zoals *Toxoplasma* (veroorzaker van toxoplasmose) en virussen zoals *Paramyxovirus* en *Arbovirus* (de veroorzakers van respectievelijk Newcastle Disease en hersenvliesontsteking) zijn tevens aangetoond in vogeluitwerpselen. De schimmelziekte *Cryptococcosis* (veroorzaker van *Cryptococcus neoformans*) en *Histoplasmosis* (veroorzaakt door de *Histoplasmosis capsulatum*) worden ook in verband gebracht met vogeluitwerpselen en daarom als een belangrijke bedreiging van de volksgezondheid beschouwd. Beide ziekten kunnen de longen aantasten. *Cryptococcosis* kan ook het zenuwstelsel aantasten. Hoewel *Histoplasmosis* over het algemeen een minder ernstige ziekte is, kan het in sommige gevallen ook een op tuberculose gelijkend ziektebeeld veroorzaken.

Wetenschappelijk onderzoek

Enige jaren geleden werd een onderzoek uitgevoerd naar de gezondheidstoestand van duiven gevangen in Amsterdam door de Rijksuniversiteit Utrecht in samenwerking met een Universiteit in München. Veterinair deskundigen constateerden dat de voedingstoestand van 60% van de duiven matig tot slecht was en dat circa 30% zichtbare beschadigingen vertoonde. Besmettingen met één of meer parasieten werden aangetoond bij circa 90% van de duiven, *Salmonella typhimurium* werd bij 23% van de duiven geïsoleerd en 60% had antistoffen tegen het duif paramyxovirus type 1. *Chlamydia* antistoffen werden bij 24% van de duiven gemeten. Deze bevindingen suggereerden dat het grootste deel van de verwilderde stadskuiven in Amsterdam in slechte toestand zou verkeren. In 2007 werd een onderzoek verricht waaruit bleek dat 8% van de Amsterdamse stadskuiven een bacterie bij zich draagt die zijn menselijke stadgenoten ziek maakt. Het gaat om de bacterie *Chlamydophila psittaci*. Medisch microbioloog Edou Heddema promoveerde eind maart 2007 op dit onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam. Heddema ontwikkelde een moleculaire test waarmee binnen een dag kan worden aangegeven of iemand is besmet met de bacterie, die de veroorzaker is van de papegaaienziekte. Deze bacterie, die onder meer longontsteking veroorzaakt, wordt overgedragen via vogels. Er is lang gedacht dat alleen papegaaiachtige vogels de bacterie doorgaven, maar uit het onderzoek van Heddema blijkt nu dat ook 8% van de Amsterdamse stadskuiven de bacterie uitscheidt. In aansluiting op dat gegeven onderzocht Heddema tien patiënten. Enkele van hen waren inderdaad met de duivenbacterie besmet.

Geluidsoverlast

Het koeren van duiven, wat ze veelvuldig doen voor en tijdens het paren, kan als zeer hinderlijk worden ervaren. Vooral als de duiven daarbij ook achter elkaar aanlopen door een goot of over een plat zinken dak. Dit gedrag vindt in de meeste gevallen in de vroege ochtenduren plaats en begint al in het vroege voorjaar. Het duurt meestal tot eind augustus. In de lente- en zomermaanden wordt het al vroeg licht en slapen de meeste mensen met hun raam open. Deze combinatie van hogere buitentemperaturen en vroege zonsopkomst zorgt ervoor dat het geluid in de slaapkamers doordringt op een tijdstip dat de meeste mensen nog willen slapen. Vooral plaatsen met een groot voedselaanbod zorgen ervoor dat de duiven een verhoogde paringsdrang hebben. Ze hoeven geen voedsel te zoeken en laten geen gelegenheid voorbij gaan om elkaar het hof te maken.

Nestgedrag

Aangezien duiven aan een vlak stukje dak of goot van 10 x 10 cm genoeg hebben om een nest te maken, komen er nesten voor op de meest vreemde plaatsen. Als ze nestelen in goten kan het nestmateriaal verstoppingen en lekkages veroorzaken. Juist rondom het nest is de overlast van uitwerpselen hoog, omdat de jongen geen nestvlinders zijn. Ze blijven op het nest totdat ze kunnen vliegen. Zolang ze op het nest zitten laten ze hun uitwerpselen over de rand vallen.

Mogelijkheden om overlast tegen te gaan

Duiven zijn in het kader van de Flora- en faunawet geen beschermde diersoort. Voor het weren of bestrijden van huiskuiven is geen ontheffing nodig. Wel zijn er verplichtingen. Opvang: het is aan te bevelen te beschikken over een opvang voor geringde duiven en deze 3 weken te bewaren om de eigenaar de gelegenheid tot terugvragen te geven: ringnummers doorgeven aan de Nederlandse Postduivenhouders Organisatie te Veenendaal, tel. 0318 523391; het is ook mogelijk voor de opvang gebruik te maken van centrale hokken tegen betaling van de kosten; deze centrale hokken zijn in iedere provincie beschikbaar. Hiervoor kan men contact opnemen met de Nederlandse Postduivenhouders Organisatie. Aanwijzing: bij het gebruik van vuurwapens zal men in het bezit moeten zijn van een jachttakte. Men mag dan, samen met een aanwijzing art. 67 van de Flora- en faunawet buiten de bebouwde kom duiven bestrijden. Als de oppervlakte kleiner is dan 40 ha heeft men ook nog een ontheffing nodig van de Flora- en faunawet. Zo'n aanwijzing geldt per provincie.

**Vogelbescherming Nederland te Zeist
(030 693 77 00) verstrekt voorlichting.**

Wering

Weren is het voorkomen dat duiven op die plaatsen kunnen gaan zitten waar ze overlast veroorzaken. Je kunt wering aanbrengen d.m.v. netten, kunststof gladde plankjes of roestvrij stalen pennen. Het blijft echter symptoombestrijding en biedt geen structurele oplossing. Vaak zoeken de duiven een nieuwe plek in de directe omgeving. Je verplaatst daarmee het probleem. Ook architecten, schilders en glazenwassers zijn lang niet altijd blij met deze 'oplossing'.

Voortplantingsreductie met 'duivenpil'

In de jaren negentig van de vorige eeuw is er door Prof. Dr. M. Frankenhuys, de toenmalige directeur van Artis, een experiment uitgevoerd met het middel nicarbazine. Dit is een antibioticum dat veelvuldig in de pluimvee-industrie wordt toegepast.

Het toedienen van nicarbazine via het voedsel van pluimvee gaf als bijwerking, embryonale sterfte, dat wil zeggen dat de embryo's in de eieren niet tot ontwikkeling kwamen. Een 'bepert' experiment op duiven heeft aangetoond dat er geen aangeboren afwijkingen geconstateerd werden bij de kuikens die wel tot ontwikkeling zijn gekomen en dat het middel een genezende invloed heeft op darm infecties bij stadskuiven. Over de mogelijke neveneffecten, zoals de effecten op de voortplanting van andere vogels, zijn onvoldoende gegevens beschikbaar. Een voorstel tot uitgebreid veldonderzoek werd indertijd afgewezen vanwege de hoge kosten.

Roofvogels

Soms worden roofvogels gebruikt om de overlast van duiven tegen te gaan. Het gebruik van roofvogels lijkt een biologische (natuurlijke) oplossing. Maar het effect van de roofvogel is verjaging en verstoring van de duiven, zodat deze geen rust hebben en zo de plaats zullen verlaten. Dit effect wordt alleen bereikt zolang de roofvogel vliegt. Dit kan lang niet in alle gevallen in verband met obstakels, hoogspanningsleidingen en spankabels. Gaat de valkenier weer naar huis, dan komen de duiven weer terug.

Er zijn valkeniers die in combinatie met hun verjaagacties ook aan getalsmatig beheer doen en de duiven wegvangen met kooien, dat kan wel effectief zijn. De ervaring leert dat duiven echter alleen in kooien gevangen worden als de omgeving rustig is en er niet met de roofvogel gevlogen wordt. Dat roofvogels door hun aanwezigheid duiven in de kooien jagen en daardoor dus sneller worden gevangen, berust niet op waarheid. Roofvogels verjagen de duiven alleen. Een duif in paniek vlucht niet in een vangkooi. In de rust, zonder verjaging kunnen ze wel in kooien worden gevangen.

Duiventillen (Methode Aken, Duitsland)

Door verschillende instanties wordt een andere methode aanbevolen om de overlast te verminderen, namelijk het plaatsen van tillen. De bedoeling is dan om grote duiventillen te plaatsen waar veel overlast is. De duiven worden dan in de buurt van de tillen gevoerd (een situatie waar langdurig trouwe vrijwilligers voor nodig zijn) en de duiven moeten dan

Duiven in vangkooien

ook in die tillen gaan nestelen. Dan worden de eieren die in de til worden gelegd, verwisseld voor kalkeieren. Die kalkeieren komen uiteraard niet uit en daardoor zou in de loop der jaren de overlast afnemen. Wanneer die afname wordt gerealiseerd, is dan de grote vraag.

De genoemde methode werkt echter niet. Duiven willen zich reproduceren, dat is ze van nature ingegeven. Als ze een paar keer in een til voor niets hebben gebroed, zullen ze buiten die til een plaats zoeken om met succes te nestelen en jongen groot te brengen. Bovendien is de kans klein dat je alle duiven uit de omgeving in de til krijgt en zullen er elders duiven blijven nestelen. Als argument gebruikt men dat alléén de overlast veroorzakende duiven in de tillen moeten komen. De rest van

de populatie kan dus ongestoord verder groeien. Ook de kosten van bouw en plaatsing van een til en het wekelijks schoonhouden en dagelijks voeren zijn niet simpel weg te cijferen. Op het moment dat tillen geplaatst worden, is er vaak al sprake van overlast, voeg daar de duiven bij die buiten de duiventil geboren worden en men ziet dat de overlast niet afneemt. Ook wordt geen garantie gegeven op het gewenste resultaat, namelijk het opheffen van de duivenoverlast.

Vangkooien en slagnet

Het teveel aan duiven op een specifieke plaats los je met weeringsmaatregelen niet op. Je zult het teveel aan duiven moeten terugdringen tot een aanvaardbaar niveau, door er zoveel mogelijk te vangen en te verwijderen. Dit is getalsmatig populatiebeheer. Vangen kan met kooien of met gebruikmaking van een slagnet. Dit is afhankelijk van de situatie ter plaatse.

Voor gebruik van een slagnet of schietnet is een ontheffing vereist. Met vangkooien mag men alleen zonder ontheffing binnen de bebouwde kom werken.

Duiven in slagnet

Het belangrijkste is, dat het voedselaanbod verdwijnt of minstens zo gering mogelijk wordt. Waar niets te eten is, hebben duiven niets te zoeken. Ook in die buurt waar voorheen werd gevoerd, zullen ze zich dan niet meer wachtend ophouden. Het vangen van duiven heeft geen zin, als er niet aan bepaalde eisen wordt voldaan. Er zijn instellingen die een grafiek gebruiken om dat weer te geven. Deze grafiek geeft onophoudelijk

weer dat er een aanwas is na iedere vangactie. Dit gegeven is alléén juist als je uit een groep van bijvoorbeeld 1000 duiven 100 duiven wegvangt. In dat geval is een dergelijke groep snel weer aangevuld tot 1000 exemplaren en heeft een vangactie inderdaad geen zin (aanwas van de 900 overgebleven duiven). Vang je echter vanuit een populatie van 1000 duiven minimaal 90% weg, dan zijn er nog maximaal 100 duiven over. Doe je dat een jaar later nog een keer, (weer 90%) van de dan nog resterende duiven, dan is er een optimaal minimum ontstaan. Een dergelijk optimaal minimum, is samen met het wegnemen van het voedselaanbod goed te handhaven.

Het gebruik van een slagnet kan alleen op die plaatsen waar regelmatig duiven worden gevoerd. Het is dan een uiterst effectief en diervriendelijk middel. In korte tijd zitten alle gevangen duiven in kratten en lopen al weer koerend en parend achter elkaar aan. De schrik van het net dat over ze heen viel, zijn ze dan alweer vergeten.

Veiligheid voor bestrijdingstechnici (en derden)

Bij het weren of vangen van vogels en/of schoonmaken/desinfecteren van rustplaatsen in en rond gebouwen dient ondermeer met het volgende rekening te worden gehouden:

Het reinigen van duivenvervuilingen

Duivenmest is gevaarlijk voor de gezondheid. Iedereen die hiermee werkt moet hier altijd rekening mee houden. In de stof die ontstaat als duivenmest droogt, zijn allerlei micro-organismen aanwezig die tot ernstige aandoeningen kunnen leiden. Bij het reinigen van duivenmest mag geen enkel risico worden genomen.

Persoonlijke beschermingsmiddelen bij het reinigen van duivenvervuilingen

Werknemers betrokken bij het reinigen van duivenvervuilingen moeten de volgende beschermingsmiddelen dragen:

- een wegwerp overall met capuchon
- handschoenen
- afsluitende veiligheidsbril
- rubberlaarzen
- werkzaamheden binnen: een half- of volgelaatsmasker (filters P1- P2 - P3)
- werkzaamheden buiten: een stofkap met filter of een halfgelaatsmasker (filters P1 - P2)

Hoe ziet het KAD een duurzame oplossing?

- **De Algemene Plaatselijke Verordening zodanig aanpassen dat het voeren van vogels in openbare ruimten wordt verboden. Zie daarvoor de APV van de stad Groningen. De hoeveelheid voedsel die duiven ter beschikking hebben, is namelijk bepalend voor het aantal duiven dat zich ergens vestigt. Een plekje om te rusten en/of te nestelen vinden ze in de bebouwde kom altijd wel.**
- **Handhaaf dat voerverbod en vang zoveel mogelijk duiven weg.**
- **Houd het vastgestelde optimaal minimum van de duiven in stand en zorg ervoor dat er niet teveel duiven bijkomen. Dit zal neerkomen op één kleine vangactie per jaar of één kleine vangactie per twee jaar. Zo voorkom je dat grote hoeveelheden duiven gevangen moeten worden om de overlast op te heffen.**
- **Geef duidelijkheid aan de inwoners. Als inwoners van een gemeente weten wat het duivenbeleid is, weet men ook welke maatregelen er genomen zullen moeten worden. Dit voorkomt veel vragen, discussies en vergaderingen. Immers het beleid ligt vast.**

Foto D.W. den Hertog (Duke Faunabeheer)

Stofkapjes dienen na éénmalig gebruik te worden weggegooid.
Wegwerpoveralls dienen na éénmalig gebruik te worden weggegooid.

Vol- en halfgelaatsmaskers moeten direct na gebruik worden gereinigd, waarbij een schoon masker gedragen moet worden.

Voor de betrokken werknemers is het verstandig om bij griepverschijnselen en/of hoge koorts een arts te raadplegen, waarbij gemeld moet worden dat men met duivenvervuiling (mest) heeft gewerkt.

Tijdens de reinigingswerkzaamheden dient men ook rekening te houden met de gezondheid van anderen.

Interesse om kennis te vergaren over de leefwijze en het beheer van vogels in het algemeen en stadsduiven in het bijzonder?

Het KAD heeft hiervoor de nascholing

'Vogeloverlast voorkomen en bestrijden' ontwikkeld.

Voor meer informatie over de inhoud en cursusdata kunt u de site van het KAD raadplegen, www.kad.nl.